

บทที่ 1

จิตวิทยาการศึกษากับการสอน

1.1 อะไรช่วยทำให้เราเป็นครูที่ดี

มันเกิดจากการแสดงความอบอุ่น เอื้ออาทร การมีอารมณ์ขัน หรือมันเป็นเพราะการที่ครูทุ่มเทให้กับงาน และการมีวินัยในตัวเอง หรือเกิดจากความเป็นผู้นำ ความกระตือรือร้นความเป็นผู้ที่ใฝ่รู้และความสามารถในการพูด คนส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่าคุณสมบัติเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้เป็นครูที่ดี แต่เท่านั้นคงไม่เพียงพอ

การมีความรู้ในเนื้อหาวิชา

มิตลกเก่า ๆ เรื่องหนึ่งถามว่า เราควรรู้อะไรเพื่อให้สอนมาได้ คำตอบก็คือ ต้องรู้มากกว่ามาดลกอันนี้ให้คำตอบที่เป็นสาระว่า สิ่งแรกที่ครูต้องมีคือความรู้และทักษะที่ผู้เรียนไม่มี ครูต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ตนจะสอน แต่การจะสอนมา (หรือสอนเด็ก) ถ้ามีแค่ความรู้คงไม่เพียงพอคนที่จะฝึกมาได้ต้องมีทักษะที่ทำให้มาป่าซึ่งกำลังตื่นตระหนกไม่เป็นมิตรกลายเป็นมาเชื่อง ๆ และสามารถนั่งบนอานมาได้หรือสามารถขึ้นขี่ได้ ถ้าไม่มีทักษะความชำนาญมีเพียงความรู้เรื่องม้า อาจถูกม้าตี หรือถีบตกลงมาซี่โครงหัก เด็กอาจไม่พยศกับคนสอนหรือทำอันตรายมากเท่ากับม้า แต่การสอนเด็กก็คล้ายกับการสอนม้าคือ เราต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เด็กเกิดความเข้าใจ ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กับการมีความรู้และทักษะการสอน เรามีอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวนไม่น้อยที่มีความเฉลียวฉลาดเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตนแต่สอนไม่เป็น

การสอนที่มีประสิทธิภาพ ไม่ใช่การทำคนเสมือนปทานุกรมเดินได้ ครูที่มีประสิทธิภาพจึงไม่เพียงมีความรู้ในเรื่องที่ตนสอน แต่ต้องมีความสามารถในการสื่อสารให้ผู้เรียนเข้าใจ

มีความรอบรู้ในทักษะการสอน

การศึกษาเป็นตัวเชื่อมระหว่างสิ่งที่ครูต้องการสอนและสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้อย่างแท้จริงจากการสอนนั้น การสอนที่มีประสิทธิภาพไม่ใช่เพียงการที่ผู้มีความรู้มากกว่าถ่ายทอดความรู้ไปยังอีกฝ่ายซึ่งมีความรู้น้อยกว่า ถ้าการสอนเป็นเพียงการบอกจิตวิทยาการศึกษาคงไม่มีความจำเป็นอะไรที่ต้องเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยยุทธวิธีหลายอย่างในการสอน ยกตัวอย่างเช่น การสอนเรื่องหารยาวให้นักเรียนชั้น ป. 4 ครูต้องทำหลายสิ่ง ต้องแน่ใจว่านักเรียนพร้อมที่จะเรียน ห้องอยู่ในระเบียบวินัย นักเรียนรู้ถึงพฤติกรรมที่ครูคาดหวังจากนักเรียน

จะต้องรู้ว่านักเรียนมีทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพหรือยัง ก่อนจะเรียนเรื่องอาหารหวานถ้า นักเรียนขาดพื้นฐานความรู้ด้านนี้ครูต้องหาวิธีสอนทักษะที่จำเป็นเหล่านี้จึงจะสามารถเรียนการอาหารหวานได้ ครูจะต้องเสนอบทเรียนในวิถีทางที่มีความหมายกับนักเรียน และนักเรียนสามารถจดจำสิ่งเหล่านี้ได้ แบบฝึกหัดที่ทำให้ทำควรจะมีระดับความสามารถของนักเรียน นักเรียนเองมีความสนใจ และมีแรงจูงใจที่จะเรียนเรื่องนี้ ครูอาจถามคำถาม ทดสอบให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดเพื่อดูว่านักเรียนสามารถเรียนเรื่องนี้ได้ไหม หลังจากนักเรียนทำแบบฝึกหัดและเรียนสิ้นสุดลง ครูควร ทบทวนการเรียนเรื่องนี้เมื่อเวลาผ่านไปงานทั้งหมดที่ได้กล่าว ความสามารถในการตั้งใจ การ บริหารห้องเรียน การประเมินความรู้พื้นฐาน การสื่อสารความคิดอย่างมีประสิทธิภาพ การ พิจารณาถึงลักษณะของนักเรียน การประเมินผลการสอน และการทบทวนข้อมูลเป็นสิ่งที่ต้องใส่ ใจในการสอนทุกระดับชั้นไม่ว่าจะเป็นในหรือนอกห้องเรียนก็ตาม

อะไรช่วยให้เป็นครูที่ดี งานทั้งหมดที่เกี่ยวกับการสอนที่มีประสิทธิภาพล้วนทำให้ สามารถเป็นครูที่ดีได้ ความอบอุ่นเอื้ออาทร ความกระตือรือร้น ความรู้ในเนื้อหาวิชา และทำให้งาน ทั้งหมดที่กล่าวในข้างต้นบรรลุผลได้ จึงจะช่วยให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การเป็นครูที่ดีสามารถฝึกได้หรือไม่

บางคนเชื่อว่าความสามารถในการเป็นครูที่ดีเป็นพรสวรรค์ คนบางคนเกิดมาเพื่อจะเป็น ครู ครูที่เก่ง ๆ บางทีดูเหมือนมีอำนาจวิเศษ หรือมีสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์ธรรมดาทั่วไปไม่มีทางทำได้ อย่างไรก็ตามงานวิจัยในช่วงเวลา 15 ปีที่ผ่านมาได้ชี้ถึงพฤติกรรมและทักษะที่ครูซึ่งมีความโดดเด่นเหล่านี้ทำ และดูเหมือนว่าไม่มีอะไรที่ครูธรรมดา ๆ จะไม่สามารถทำได้ มันอยู่ที่ความรู้เกี่ยวกับ หลักการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการประยุกต์หลักการเหล่านี้ ดังนั้นคำตอบของคำถามที่ ว่าการเป็นครูที่ดีสามารถฝึกได้หรือไม่ คำตอบก็คือ ได้แน่นอน การสอนที่ดีต้องมีการสังเกตและ ฝึกสอน รวมทั้งรู้ถึงหลักการสอนที่ดีซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในห้องเรียน

1.3 บทบาทของจิตวิทยาการศึกษา

จิตวิทยาการศึกษาเป็นศาสตร์ที่มีมาประมาณ 80 ปีแล้ว และบทบาทของมันยังคงเป็น ที่ถกเถียงกันอยู่ บางคนเชื่อว่าจิตวิทยาการศึกษาเป็นการนำความรู้ หลักการและผลการศึกษา วิจัยทางจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียน บางคนเชื่อว่าเป็นการนำเอาวิธีการทางจิตวิทยาไปใช้ ในห้องเรียนหรือโรงเรียนบางคนแย้งว่าจิตวิทยาการศึกษามีหลักการที่เด่นชัดและทฤษฎีของตนเอง รวมทั้งมีเทคนิคและวิธีการวิจัยในการศึกษาปัญหาของตนเอง จากแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในปัจจุบัน จิตวิทยาการศึกษาสัมพันธ์กับ

1. การทำความเข้าใจกับกระบวนการสอนและกระบวนการในการเรียนรู้
2. พยายามแสวงหาวิถีทางในการพัฒนากระบวนการเหล่านี้

นักจิตวิทยาการศึกษาตรวจสอบ ศึกษาการเรียนรู้ในห้องทดลอง ก่อนนำไปใช้ในโรงเรียน
ในบ้าน มหาวิทยาลัย กองทัพ โรงงานอุตสาหกรรม ในสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษากับใคร
ที่ไหน สิ่งที่นักจิตวิทยาการศึกษาให้ความสนใจมากที่สุดคือการประยุกต์ความรู้เพื่อปรับปรุง
ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน เป็นการศึกษาว่าคนเรามีการเรียนรู้อย่างไรและควรสอน
อย่างไร โดยศึกษาทั้งในห้องทดลองและมีการทดสอบนอกห้องทดลอง

1.4 คุณค่าของทฤษฎีและงานวิจัย

งานที่สำคัญของจิตวิทยาการศึกษาคือการวิจัยเพื่อทดสอบสมมุติฐานและการรวบรวมผล
การศึกษาวิจัยมากมายมาเป็นแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ การสอนและพัฒนาการ

1. งานวิจัยในลักษณะพรรณนา (Descriptive Research)

งานวิจัยแบบนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพรรณนาหรืออธิบายเหตุการณ์ อาจเป็นผลจากการ
สำรวจ สัมภาษณ์ การสนทนาได้ตอบในห้องเรียน กิจกรรมในห้องเรียน

วิธีการพรรณนาอันหนึ่งคือ ชาติวงศ์วรรณา (Ethnography) เป็นวิธีการที่เอามาจาก
มานุษยวิทยา เป็นการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดตามธรรมชาติของกลุ่มคน พยายามทำความเข้าใจ
กับความหมายของเหตุการณ์เหล่านี้กับคนที่เกี่ยวข้อง ยกตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยได้ทำการสังเกต
พฤติกรรมอย่างละเอียด เช่นสังเกตความแตกต่างของพฤติกรรมครูที่เพิ่งทำการสอนและครูที่มี
ความเชี่ยวชาญ และวิเคราะห์ผลการสังเกตเหล่านี้ โดยทำการบันทึกเสียง บันทึกข้อมูล และ
การสัมภาษณ์ครู เป็นต้น

2. การหาค่าสหสัมพันธ์ (Correlational Studies)

ค่าสหสัมพันธ์เป็นตัวเลขที่ชี้ถึงความเข้มหรือทิศทางของความสัมพันธ์ ระหว่าง
เหตุการณ์หรือการวัดสองอย่าง ค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 1.00-1.00 (ค่าสหสัมพันธ์สูง) ยกตัวอย่าง
เช่น ค่าสหสัมพันธ์ของความสูงและน้ำหนักประมาณ .07 (มากพอใช้) ค่าสหสัมพันธ์ของความ
สูงและภาษาที่พูด .00 (ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย)

ค่าสหสัมพันธ์บอกถึงทิศทางของความสัมพันธ์ ค่าสหสัมพันธ์ในทางบวกแสดงว่าองค์
ประกอบสองอย่างเพิ่มหรือลดในทิศทางเดียวกัน ถ้าตัวหนึ่งมากขึ้นอีกตัวหนึ่งก็เพิ่มตามไปด้วย
เช่น ความสูงและน้ำหนักมีค่าสหสัมพันธ์ในทางบวก ถ้าสูงเพิ่มขึ้นก็จะหนักเพิ่มขึ้นด้วย ในขณะที่
เดียวกันค่าสหสัมพันธ์ในทางลบ ความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางตรงข้ามถ้าองค์ประกอบอันหนึ่ง
เพิ่มขึ้นอีกอันหนึ่งจะลดลง ยกตัวอย่างเช่นค่าสหสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิภายนอกและน้ำหนัก
ของเสื้อผ้าที่สวมใส่เป็นไปในทางลบ ถ้าอุณหภูมิลดลงเราจะสวมเสื้อผ้าหนาขึ้น

เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องระลึกไว้ว่าความสัมพันธ์ไม่ได้เป็นการพิสูจน์ถึงเหตุและผล ความ
สูงและน้ำหนักมีความสัมพันธ์กัน คนสูงมักจะมือน้ำหนักมากกว่าคนเตี้ย แต่การที่เราอ้วนขึ้นไม่

ได้ทำให้เราสูงขึ้น การรู้ส่วนสูงของคนทำให้เราสามารถคาดคะเนน้ำหนักของบุคคลผู้นั้นได้ นักจิตวิทยาการศึกษาศึกษาเรื่องสหสัมพันธ์เพื่อสามารถพยากรณ์เหตุการณ์พฤติกรรมในห้องเรียน

3. การทดลอง (Experimental Studies)

การศึกษาด้วยการใช้วิธีการทดลองเป็นการศึกษาถึงเหตุและผล แทนที่จะใช้เพียงการสังเกตและพรรณนาสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ ผู้สำรวจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและบันทึกผลของความเปลี่ยนแปลงนั้น ในการศึกษาทดลองประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบ โดยดูผลจากวิธีการที่แตกต่างกันไป เราเรียกลักษณะที่นำมาศึกษาว่ากลุ่มตัวอย่าง อาจเป็นคนหรือสัตว์ที่ใช้ในการทดลอง คน เช่น ครู นักเรียน เพื่อให้แน่ใจว่าตัวอย่างในแต่ละกลุ่มที่เรานำมาศึกษามีลักษณะคล้ายกัน ทำให้เกิดความแน่ใจว่าผลของความแตกต่างเกิดจากวิธีการที่ใช้ (treatment) ไม่ใช่เนื่องมาจากความแตกต่างของบุคคลที่เรานำมาศึกษา เราจึงใช้การสุ่มตัวอย่าง (Random assignment) หมายความว่าทุกคน หรือทุกสิ่งที่เรานำมาศึกษา มีโอกาสเท่า ๆ กันที่จะอยู่ในกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดที่เราศึกษา

กลุ่มหนึ่งกลุ่มหรือเกินกว่านั้นเป็นกลุ่มทดลอง ผู้ทดลองจะเปลี่ยนสภาพการณ์เพื่อดูผลของความเปลี่ยนแปลง หรือทดลองใช้วิธีการและดูว่ามีผลเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังของแต่ละกลุ่มจะนำมาเปรียบเทียบกัน เพื่อดูว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ การศึกษาด้วยวิธีการทดลองเป็นความพยายามที่จะดูความสัมพันธ์ของเหตุและผล

เช่นในการทดลองใช้วิธีการให้รางวัล ในสภาพการทดลองเด็กใช้สีเมจิกระบายสี เด็กบางคนได้รางวัล (คำชม) เด็กบางคนไม่ได้ เมื่อการทดลองสิ้นสุดลง ผู้ทดลองให้เด็กเลือกกิจกรรมที่จะทำต่อไป เด็กที่ได้รับรางวัลเลือกที่จะระบายสีด้วยสีเมจิกต่อไปเป็นจำนวนมากกว่าเด็กที่ไม่ได้รับรางวัล

ในการทดลองเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้รับการสุ่ม ให้ได้รับรางวัล (กลุ่มทดลอง) และไม่ได้รางวัล (กลุ่มควบคุม) อาจทำโดยใช้วิธีการจับสลาก ทุกคนจึงมีโอกาสเท่ากันที่จะไปอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (กลุ่มได้รับหรือกลุ่มไม่ได้รางวัล) ทำให้แน่ใจได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างจากกัน ผู้ทดลองสามารถบอกด้วยความมั่นใจว่าความแตกต่างของพฤติกรรมเด็กสองกลุ่มเกิดจากการได้รับรางวัลและไม่ได้รางวัล

ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในกลุ่มสองกลุ่มไม่มีอะไรแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นสภาพห้องกิจกรรมที่ทำ วัสดุที่ใช้ ความแตกต่างมีอยู่เฉพาะวิธีการ คือการให้รางวัลและไม่ให้รางวัลเท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถอธิบายความแตกต่างที่เกิดขึ้นภายหลังว่าเป็นเพราะวิธีการที่ใช้ (การให้รางวัล) ไม่ว่าจะทำการทดสอบกี่ครั้งก็จะให้ผลเช่นเดียวกัน ทำให้ได้ข้อสรุปเป็นหลักการ

1.5 ทฤษฎีการสอน

เป้าหมายสำคัญของจิตวิทยาการศึกษา คือการทำความเข้าใจกับการเรียนรู้และการสอนโดยมีการวิจัยเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการแสวงหาคำตอบ การจะบรรลุเป้าหมายนี้ได้ กระบวนการในการค้นหาคำตอบเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานานมาก และคำตอบที่พบไม่ได้ถือเป็นข้อยุติเพราะมนุษย์เรามีความซับซ้อนมาก การศึกษาวิจัยในจิตวิทยาการศึกษาจะศึกษาตัวแปรเพียงไม่กี่ตัวในการศึกษาแต่ละครั้ง เมื่อการศึกษาได้ข้อสรุปที่ตรงกันหลาย ๆ ครั้ง นำไปสู่หลักการ เป็นการบอกถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 2 อย่าง หรือมากกว่านั้น

เครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจกระบวนการสอนและการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นนอกเหนือจากการวิจัยคือ ทฤษฎี ทฤษฎีคือศาสตร์ เป็นการนำแนวคิดหลาย ๆ อันมาสัมพันธ์กัน เพื่อใช้อธิบายข้อมูล และพยากรณ์ผลการทดลองในอนาคต (Stanovich, 1992) จากหลักการต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วช่วยให้นักจิตวิทยาการศึกษาพัฒนาคำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และแม้แต่ความสัมพันธ์ของระบบทั้งหมด เรามีทฤษฎีอธิบายถึงแรงจูงใจในการทำงานอย่างไร สถิติปัญญาแตกต่างกันอย่างไร คนเรามีการเรียนรู้อย่างไร

ไม่มีทฤษฎีใดที่ให้คำตอบกับคำถามทั้งหมด เราจึงต้องพิจารณาแต่ละทฤษฎีว่าเสนออะไรบ้าง ทฤษฎีบางทฤษฎีขัดแย้งกัน บ้างก็แตกต่างจากกัน ทั้งหลักการและทฤษฎีต่างมีประโยชน์ด้วยกันทั้งคู่ เราจึงต้องมีทั้งหลักการและทฤษฎี ยกตัวอย่างเช่นหลักการในการบริหารห้องเรียนช่วยเราจัดการกับปัญหาเฉพาะอย่าง ในขณะที่เดียวกันทฤษฎีในการบริหารห้องเรียนช่วยให้แนวคิดใหม่ มองอะไรได้ลึกซึ้ง สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ช่วยกระตุ้นให้เรา มีความคิดพิจารณาในการจัดการเรียนการสอน

บทที่ 1 คำถามใช้อภิปราย

1. การสอนเป็นศาสตร์หรือศิลป์
2. คันทฤษฎีการสอนและการเรียนรู้ของเรามันมีผลกับเราอย่างไร
3. ความรู้ในเนื้อหาวิชาและทักษะการสอนนำมาผสมผสานกันอย่างไร
4. นำความรู้และประสบการณ์ในการเรียนไปสัมพันธ์กับการฝึกสอน

กิจกรรม

1. อธิบายครูที่เราอยากเป็น
2. บอกเหตุการณ์ที่มีความสำคัญสองเหตุการณ์ในชีวิตของเราที่มีผลเกี่ยวกับการสอนของเรา
3. เมื่อเรามองภาพตัวเราเป็นครู เราอยากเป็นครูที่สอนวิชาอะไร และสอนกิจกรรมอะไรมากที่สุด

แบบฝึกหัดบทที่ 1

ข้อ 1-3 ให้เลือกจากตัวเลือกต่อไปนี้

1. การทดลอง
 2. การวิจัยลักษณะพรรณนา
 3. การศึกษารายกรณี
 4. การหาค่าสหสัมพันธ์
1. การศึกษาเพื่อหาเหตุและผล
 2. การศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัว
 3. การศึกษาจากสภาพการจริงตามธรรมชาติ
 4. ค่าสหสัมพันธ์ -0.89 หมายถึง
 1. ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย
 2. มีความสัมพันธ์สูงในทิศทางตรงข้าม
 3. ค่าสหสัมพันธ์สูง
 4. ค่าสหสัมพันธ์ปานกลาง
 5. กลุ่มทดลอง คือ
 1. กลุ่มที่ถูกควบคุมตัวแปร
 2. กลุ่มที่ได้รับผลจากวิธีการ
 3. กลุ่มตัวอย่าง
 4. การสุ่มตัวอย่าง

คำตอบ 1(1) 2(4) 3(2) 4(2) 5(2)